

Петрус М. В. Визначальна роль батьків у сімейному вихованні дітей Закарпаття (друга половина XIX – 30-ті роки XX століття) / Маріанна Василівна Петрус // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – Мукачево, 2009. – Вип. 7 (2). – С. 117-127.

УДК 37.036:78

**ВИЗНАЧАЛЬНА РОЛЬ БАТЬКІВ У СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ
ЗАКАРПАТТЯ (друга половина XIX – 30-ті роки XX століття)**

М.В. ПЕТРУС
Мукачівський державний університет

Постулатом родинної педагогіки споконвіків було апостеріорне переконання про те, що ефективність виховання дітей у родині залежить від непорушного авторитету батьків, подружньої вірності, любові до дітей, материнського покликання жінки, піднесення ролі батьків у створенні та захисті домашнього вогнища. Народна педагогіка народила і виплекала ідеал першовихователів, до якого треба прагнути, який слід утверджувати в житті. Істини, проголошені народною педагогікою, вічні. Інша річ, що у втілення цих істин кожна історична доба та кожний географічний регіон перманентно вносять свої самотутні корективи.

Про силу виховного впливу батьків патетично та пишномовно говорять золоті перлини народної мудрості, в яких закодовано погляди попередніх поколінь: «Яке дерево, такий тин, який батько, такий син», «Які мамка й нянько, таке й дитятко», «Яка мама – така й сама», «Людяч – як болото, а матері – як золото».

Постановка задачі

Мета статті – проаналізувати роль батьків у сімейному вихованні на основі поглядів освітніх діячів Закарпаття (друга половина XIX - 30-ті роки XX століття), визначити їх значущість та актуальність на сучасному етапі.

Результати та їх обговорення

І народна, і класична педагогіка завжди виступали за консолідуючий вплив на дитину батька й матері як духовної єдності. Проте, так склалося віками, що вихованням дітей у родині в основному опікувалася мати. Тому норми поведінки, ідеал людини, характер моралі, спосіб життя підпорядковані засадам, що є типовими для жінки.

Генезу таких явищ слід шукати в характері слов'янського сімейно-родинного виховання.

Апофеоз Матері здійснений віршописцями та письменниками всіх часів і народів; на її честь написані оди та ліричні твори, її утверджено в художніх полотнах, граніті й мармурі, увіковічено в літературній творчості. Над особистістю Матері роздумували великі філософи і педагоги, намагаючись розкрити її таємниці. Та попри всю ліричність і загадковість жінки, вона завжди залишалася на чільному місці в житті буденному, облагороджуючи і пом'якшуючи його своєю материнською святістю.

Ще найдавніші джерела доносять нам реляції про повагу і своєрідний пієтет, якими користувалася жінка у всіх народів. Адже вона є творцем роду людського, вихователькою поколінь. Про особливу роль матері у житті дитини, звісна річ, не могли не говорити й залишити поза своєю увагою і педагоги та письменники Закарпаття у нелегкі часи другої половини XIX - 30-х років XX століття.

Заповітом до нащадків звучить сентенція О.Духновича про першорядну роль Матері у сімейному вихованні: «Должность матери больше есть, нежели отца к отрочати... [8, с. 10]». Надаючи ключове значення у вихованні дітей берегині сім'ї – матері, будитель мав на увазі не тільки біологічні фактори, а й соціально-побутове становище. Мати, на думку педагога, краща, ніж батько, вихователька, від неї багато в чому залежить формування характеру дитини, на що безпосередньо впливають її природні задатки: ніжність, душевність, теплота, чуйне серце, наполегливість, терпеливість.

Насичена ідеями домінуючої ролі матері у вихованні дитини і стаття М.Колесника (уродженець Східної Галичини; в роки кадрової проблеми на Закарпатті працював учителем на Воловеччині) «Виховання перед зачаттям и народженням». Первинна відповідальність за дитину вже з моменту її зачаття, - переконував педагог, – переходить виключно на матір. Уже в помислах мати починає виховувати свою майбутню кровинку. Так як людина, коли хоче збудувати дім, – зауважував М.Колесник, – мусить витворити його спочатку в думці, накреслити план і тільки за ним «повстає будова». Так і мати: своєю силою волі «малює в душі нового життя» риси і здібності, які після народження у дитини розвиваються і досягають апогею. Все, що викликає у матері глибоке враження, відбивається у мозку та нервовій системі «розвиваючоїся дитинки». Якщо мати інтелігентна, зі «шляхетними рисами», то вона являється творчою силою нового життя, «інтелігентнішої раси» [11, с. 7].

До змалювання образу жінки-матері зверталася також і письменниця, педагог, мати трьох синів Марійка Підгірянка. Це поетичне ім'я вона придбала собі на знак палкої любові до отчого краю й карпатських малят. Письменниця вважала, що з любові до матері, до рідної оселі повинно починатися виховання. Материнське покликання жінки оспівано М.Підгірянкою у низці дитячих віршів: «Мати», «Моя мамка», «Наша мати», «До люблячої мамки».

На диво просто і так майстерно побудований вірш поетеси «Мати». Запитання з трьох віршованих рядків і лапідарна однослівна відповідь:

Хто тебе так щиро любить,
І вбирає, і голубить,
І кладе у постіль спати? –
Мати [13].

Врізається в пам'ять і підсилює виховний зміст поезії «Наша мати» вдало дібрана М.Підгірянкою ампліфікація алегоричних порівнянь матері: «як голубка сива», «як сонечко ясне», «як ангел із неба».

Відродно, що всі писемні шедеври М.Підгірянки створені на закарпатській землі. Тут вона написала й відому поему «Мати-страдниця» (1919 р.), в якій змалювала картину табірної життя українських дітей та матерів у австрійському місті Гмінд у часи Першої світової війни, гіркоти якого зі своїми дітьми зазнала й сама авторка. У поемі письменниця відобразила неймовірні страждання матері, у якої війна забрала її найдорожчий скарб – п'ятьох дітей [12].

«Мати, мати, хто тя має, тот за тобов ходить и тебе взыває, а кто тя немає, той за тобов тужить и вздыхае [1, с. 56]». «Півцоучитель» (учитель співів – М.П.) І.Борух в однойменній публікації «Мати» із ностальгією згадував дитячі роки і материнську любов, бо серце матері – «єсть найкрасше место для каждого сына [1, с. 56]». Кожний син, – ратував педагог, – повинен шукати місце і супокій тільки біля наймилішого материнського серця, уникати всякого гніву зі сторони своєї матері, оберігати її. Бо коли мати помре, «роспадеся фамилія», – запевняв І.Борух.

Мати, навіть й убога, завжди свою дитину приголубить, зігріє; і краще втратити, – за словами І.Боруха, – багатого батька, як убогу матір. Одна мати, - вів далі педагог, - швидше виховає десятьох дітей, ніж десять дітей – одну матір. Хто свою матір не слухає, буде вимушений слухати «полицая» чи жандарма. Рука материнська і тоді м'яка, коли неслухняну дитину карає [1, с. 55-56].

В Священному Письмі читаємо: «Ділом і словом чти отця і матерь, да найдет тя благословеніе от них. Благословеніе бо отчее утверждает дома чад, клятва же матерняя искореняет до основанія [1, с. 56]».

Проклятий той син і та донька, – акцентував І.Борух, – які підняли руку на матір свою, на ту, яка не одну ніч над їх колискою провела безсонно, годувала своєю груддю. «Не найдешь красшого имене под солнцем, як мати. Звук того слова есть глубокий, милый и признательности полный [1, с. 56-57]». Саме мати за свої заслуги дістала найвищу винагороду від Бога-отця Небесного, який призначив «земську дівицу» матір'ю свого єдинородного Сина. Так ім'я «мати» було освячено найсвятішими вустами Ісуса. І нехай Син Божий - Ісус Христос буде «взором» (взірцем – М.П.) для кожної християнської дитини та матері-християнки, яка виховує своїх дітей.

І.Борух погоджувався з Б.Наполеоном, який говорив, що майбутнє дитини залежить від того, яку вона матір має. Мати вчить шанувати набожність, моральність, чистоту серця, подає добрий приклад своїм дітям, а при цьому є тиха і богобояща. Така мати, - стверджував педагог, - найскоріше досягне мети сімейного виховання [1, с. 57].

Про велич та значимість ролі матері у вихованні майбутнього молодого покоління свідчить той факт, що 26 березня 1929 року указом Шкільного відділу Підкарпатської Русі №33.220, за ініціативою громадських організацій «Чоловіча охорона матерів і дітей» та «Крайова опіка над молоддю» був започаткований урочистий День Матері, святкування якого призначалося на другу неділю травня. Коріння цього урочистого дня сягають 1914 року, коли Конгресом США, згідно клопотання американки А.Джервіс, яка рано втратила матір, було встановлено нове державне свято Америки, яке згодом стали відзначати й інші держави світу, в тому числі і Закарпаття, яке входило до складу Чехословацької республіки.

Вперше на Підкарпатській Русі масове святкування Дня Матері, як загальнодержавної пропагандистсько-виховної акції в усіх регіонах краю, відбулося 11 травня 1929 року. Шкільним відділом регіону рекомендувалося вчителям шкіл на годині «горожанської науки» у виховній бесіді згадати про повинність дітей відносно їх матерів і окреслити прерогативне і ключове значення матері в родині.

Звісна річ, майбутнє дітей залежало не тільки від матері, але й від батька.

Батько вважався єдиним годувальником і дисциплінуючим фактором у родині. Адже, головною сферою самоствердження чоловіка завжди була і залишається до нині, праця [2, с. 5]. Вся влада у родині належала батькові, який мав більше прав, ніж жінка. Чоловікові відводилось «панування», а значить, – за позиціонуваннями жителя села

Верхнє Студене Г.Гордієнка, – і більше ледарства. А жінці – вся фізична праця: крім жіночої – прання, готування, ткання та ін., ще й праця на полі, в огороді, у стайні, і навіть, така, як рубка дров. Тутешні жінки, – за словами Г.Гордієнка, – це бджоли, які день-у-день, зранку до пізньої ночі трудяться [6, с. 45].

Д.Волковський так трактував роль батька (підручник «Горожанська наука для народних и горожанських шкіл», 1934 р.): «Він являється головою сім'ї і піклується про те, щоб його родина мала що їсти, в що одягтися. Добрий батько має любити своїх дітей і не конфліктувати з матір'ю при них. Він має слідкувати за своєю поведінкою, рухами і мовою, щоб не бути поганим прикладом для дітей [2, с. 5]».

Батько, на думку М.Колесника, повинен піклуватися про те, щоб мати знаходилася під впливом виключно позитивних вражень, усунути все, що деформує її характер: журбу, непошану, нетерпеливість, нелюбов, шкідливе оточення, грубість, щоб мати без перешкод могла посвятити себе святому обов'язку – вихованню дитини [11, с. 8].

Все ж, викликає деяке здивування те, що порівняно з підвищеною увагою до ролі матері в сімейному вихованні закарпатоукраїнських дітей, батько залишався на другому плані. З деякою обережністю наслідуються висловити припущення, що відсутність постійної батьківської участі у вихованні підростаючого покоління могло давати негативні наслідки. Адже, як стверджує сучасний науковець В.Кравець, хлопець, який в дитячі роки не одержав чоловічого виховання, заздалегідь приречений на млявий, астеничний розвиток, на зайві злами і тріщини в характері. Звідси випливає головне завдання батька у сімейному вихованні – доповнення характеру дітей компонентами волі й раціоналізму.

Важливою умовою успішного сімейного виховання педагогічний світ Закарпаття другої половини XIX – 30-х років XX століття називав, підтверджуючи загально-педагогічний постулат, любов до дітей. Без глибокої любові до дітей не буває і не може бути повноцінного сімейного виховання. Любов батьків та інших членів родини до дітей формує їх авторитет, водночас, і силу виховного впливу. Саме це прекрасне почуття служить джерелом батьківського самовідречення, жертвності заради найдорожчого – дитини. Однак, не можна ідеалізувати особливий дар батьківської любові, він також вимагає вдосконалення, ним потрібно вміти правильно повелівати, знати йому міру, не впадати в нерозумну, сліпу любов, яка спотворює виховання, калічить дитину.

«Дитину виховувати - то камінь глодами [5, с. 63]», - погоджувався з народною мудрістю педагог Л.Гайдукевич. Скільки праці, журби, посвяти, любові батьки повинні вкласти у своїх дітей, допоки вони не стануть дорослими. І як гірко стає батькам, коли замість вдячності вони чують гіркий докір, картання рідної дитини за власну недолю, бідність, безталання, провини, лихі вчинки, яким батьки, на жаль, вже не в силі зарадити [5, с. 63].

Яскравий виховний приклад подав О.Духнович у п'єсі «Добродетель превyšаєт богатство», у кульмінації якої, з головним героєм Федорцем сталося лихо – його арештовують за крадіжки. В момент арешту він зрозумів причину своїх нещастя і виголосив матері гнівний докір, сповнений гіркої істини: «Ваша любов до мене – злість була... Ви мене за сваволу і безчестя не покарали: я ходив як блудний, людям честі уривав..., над кожним збиткувався, учителя висміяв, з вами по корчмах ходив, бився, валився, скаречно лаяв, кривдив, шкоди чинив, а ви мене все захищали, мене хвалили, мені бадьорості додавали... Тому я тепер злодій!... Ти, мамо, причина мого нещастя, - іди, не хочу тебе бачити більше [7, с. 104]».

Як бачимо, любов рідних може нашкодити дитині, коли вона «не є обмежена свідомістю цілей виховання», - з цим погоджувався і А.Волошин. Вчений застерігав батьків від того, щоб любов до дитини не закривала їм очей на недоліки, на негідні вчинки: «Там, де мати й батько зі сліпої любові до дитини не виступають проти її лихих нахилів, не мають часу займатися з нею, або, де злий приклад подають їм, там із рідного дому дитина не понесе з собою і нитку чесноти, котра на все життя в'яже дітей добрих родин з родичами [3, с. 32]».

Непростимий гріх матері – «сліпа» материнська любов. Чим більше було в дитинстві поблажливості і сліпої любові, тим більше у старості закидів батькам, - зауважував закарпатський педагог Л.Гайдукевич. Виправдань цьому нема. Так, як незнання закону не оправдовує винуватця перед карою у суді, так само мати не оправдовує виправдання: «Я не винна, він не хотів, не слухав...». З цим погоджувався і педагог, радячи матерям: «Нагинай галузку, доки молода», «Люби свою дитину як душу, а кусай як грушу [5, с. 63]».

Наслідки сліпої материнської любові чітко змальовує життєва історія, подана Л.Гайдукевичем у статті «Добрі і злі свойства виховуючого». Педагог розповів про стареньку матір-вдову і двох синів, яких дуже любила. Щоранку, поки ще сини спали, мати готувала їм сніданок і несла у ліжко. Так у неї починався кожний трудовий день. Одного дня, як звичайно, віднесла синам їжу, а сама повернулася до кухні.

Прибираючи, хотіла почистити лампу і для цього стала на стіл, щоб її зняти, та тут старече тіло не втримало рівноваги. Захиталась бідна і впала боком на побіч стоячий стілець. Мати лежала пробита на стільці без слова крику про допомогу. Діти знайшли її мертву в калюжі крові. Так у безмежній своїй материнській любові вона не хотіла відволікати синів від сніданку і тим самим свою любов сплатила життям [4, с. 15].

Однак, з Л.Гайдукевичем не міг погодитися А.Збавитель, який твердо заперечував ту думку, що безмежна та невичерпна любов матері до дитяти являється її самопожертвою. Мати, - стверджував А.Збавитель, - не жертвує собою, вона не чекає ніякої нагороди, бо живе і зоріє любов'ю до своєї дитини, бо воістину любить і любити для неї являється благодаттю, насолодою, найвищим неземним щастям [9, с. 2].

Щоб уникнути вищенаведених наслідків, поет і педагог А.Карабелеш наголошував на тому, що батьки повинні навчитися розумно любити своїх дітей, тверезо оцінювати їх вчинки і якості, бо «найцінніший подарунок, який можуть батьки дати своїм дітям, – це розумна батьківська любов. Цей дар діти будуть носити у своєму серці все життя, ділячись з тими, які не знали зігрівальної батьківської ласки [10, с. 8]». А.Карабелеш висловлював ідею про те, якою повинна бути любов батьків до дітей. Обстоював думку, що любити їх - не означає цілувати тисячу разів у день, зніжувати, задовольняти всі забаганки і бажання, привчати до витівок. Любов має бути непоказна, а глибинна, - вважав педагог. Вона має ґрунтуватися, перш за все, на повній і взаємній довірі та повазі між батьками і дітьми з раннього віку. Натомість, батьки не повинні виявляти байдужості до будь-яких справ дитини. Л.Гайдукевич у своїй публікації згадував, як у дитинстві мати подарувала йому фігурку Ісуса Христа. В його дитячій уяві відразу спалахнуло настирливе питання, чого ж фігурка не рухає руками, як він. Та мати не звертала увагу на його цікавість. Хлопчина не заспокоївся, поки врешті не зламав фігурку. Знищення божої фігури – гріх. Це були наслідки байдужого ставлення матері, її неувagi до сина. Провина тут не дитини за її вроджену цікавість, а матері за неуважність до її інтересів, яка при своїй зайнятості не в силах приділити дитині належної уваги [5, с. 65-66].

А.Волошин ратував на наявність у батьків «знання і звання [3, с. 14]». Аргументуючи це тим, що однієї тільки любові до дитини замало. Часто люблячі батьки не в силах добре виховати своїх нащадків. Причина цього лиха є очевидною для А.Волошина – це педагогічна неграмотність батьків. Доречною тут буде сентенція автора: «Як рільник перед оранням вивчає ґрунт і вибере найліпше насіння, так і

вихователь повинен розпізнавати дитину, повинен знати, що і як прищеплювати в душу дитини [3, с. 14]».

Не варто забувати й те, що дитина – добрий психолог і критик. Невинна кара чи пощада заслуженої провини несе за собою недовіру до батьків [5, с. 66].

Найбільшою вадою батьків є побіжна, легковажна, дана ними, оцінка дитині: «Ще молоде-дурне», або «Чекай-чекай, ти в мене заробиш іншим разом». Такий компроміс відкриває дитині двері до деспотизму, до якого вона має схильність вже з народження. Краще батькам «не видавати накази», а потім про них забувати; краще зробити мало, але корисне, ніж багато і поверхово; краще не обіцяти, ніж слова не дотримувати [5, с. 65]. В антитетичному випадку природні вихователі не матимуть в очах своїх дітей авторитету, без якого вони не зможуть реалізувати свої виховні функції.

Саме авторитет і любов є головними умовами сили прикладу батьків, – констатував А.Волошин у праці «Загальна педагогіка». Педагог показав і зворотний бік медалі - діти, які виростили без батьківської любові, у більшості випадків, це в майбутньому холодні, неприступні егоїсти, педанти і деспоти. Для них не існує ніяких ідеалів у житті, нема благородних пристрастей.

Виховання дитини – святий обов'язок рідної матері – аксіома, про важливість якої перманентно нагадували педагоги Закарпаття. Матерів, які нехтували своїм природним обов'язком, О.Духнович називав «зозулями», вважаючи їх поведінку аморальною. І особливо засуджував тогочасні традиції, за якими багаті жінки після народження віддавали дитину на годування й виховання мамкам, нянькам, бонам, гувернанткам. Дуже влучно педагог описував цей процес: «Власне яйце доручає іншій птиці, сама весело кукає по зелених лісах». Вчений радив матерям самим виховувати своїх дітей. Формулою сімейного виховання є твердження мислителя: «Кто дал тебе воспитание, он более дал тебе того, кто тебе жизнь дал [8]».

А.Карабелеш погоджувався з думкою О.Духновича: чим вище соціальне становище займали громадяни, тим відчутнішою була дистанція між батьками і дітьми. Педагог суворо критикував молодих дам із інтелігентних сімей, у яких на все вистачало часу, окрім кровних дітей. Вони повсякчас поспішали на бали, танці, сходини. Життя знаходило для них безліч розваг і веселих занять. І, певна річ, вони віддавали своїх дітей до рук неграмотних служниць. «Служниця возить дитя по брудних, запилених тротуарах, де вештаються сотні «байдужих фізіономій», які хизуються своїми новими костюмами або вимазаними новим «модним» кремом щоками [10, с. 11]». Що може

дати дитині малограмотна челядниця? Може відповісти на питання дитини, у якої розширюється кругозір і розвивається пам'ять? «Мовчи!» – ось і все, що вона може сказати.

Автор статті «Як треба годувати маленьких дітей?» під псевдонімом Якуб'янський писав, що кожна мати, якщо вона здорова, повинна плекати свою дитину, а не чужих дітей. Ця повинність дана їй Богом. Загальновідомо, що діти, виплекані материнським молоком правильно ростуть, менше хворіють і рідше помирають у ранньому віці. Не добре роблять ті матері, які із користі, за гроші йдуть у годівниці до чужих дітей, а про свою дитину не дбають. Ці покинуті діти ростуть як сироти, погано харчуються і «мруть як мухи». Такі матері – винуватиці смертей своїх дітей, вони вчиняють великий гріх, відступаючи від закону Божого [16, с. 15].

Для емоційного підсилення Якуб'янський подав у статті цитату великого вчителя всіх народів Я.Коменського: «Вовчиці, медведиці, левиці, тигриці та інші дикі звірі годують дітей своїм молоком; натомість матері людей бувають інколи безжаліснішими від цих звірів [16, с. 21]». Насправді, така мати робить зле природі, бо відбирає молоко у свого плоду, який так довго носила під своїм серцем.

Батьків О.Духнович називав першими наставниками своїх дітей, на них покладав великі та відповідальні повинності: підготувати дітей до майбутньої трудової і громадської діяльності, виховати справжніх громадян і патріотів, закорінити в молодих серцях «добродітеля» і викорінити пороки. Реалізація цих завдань прямо пропорційно залежить також від подружньої вірності, міжособистісних взаємин батька і матері, за якими щодня спостерігає їх дитина.

У «Земледільському календарі на годь 1937» подаються правила щасливого шлюбного життя, окреслені вимоги до чоловіка і дружини. Основні вимоги до чоловіка: пам'ятати, що присягав у церкві бути вірним своїй дружині; не робити їй кривди і не гнівати без причини, бо вона все сприймає близько до серця; інколи допомагати їй у домашній роботі; не жалкувати грошей для гарного вбрання жінки, бо вона тільки тоді почуває себе добре, коли «порядочно одіта»; пам'ятати, що тільки безчесний чоловік підніме руку на свою дружину; жінка не являється рабом чоловіка, а подругою, радницею, опорою в шлюбному житті та ін. [14, с. 6].

Натомість, дружина повинна знати, що чоловік любить, а що ні; утримувати в домі порядок і чистоту, гарно одягатися, бо «нечистотна» дружина відганяє від себе чоловіка; варити смачно і кожного дня міняти страви; має бути ощадною, не жалкувати

грошей чоловікові; силою не тримати його вдома; не сперечатися з ним, особливо при дітях і чужих людях, бо псується авторитет обох сторін та ін. [14, с. 6-7].

Висновки

Дослідження спадщини педагогів Закарпаття другої половини XIX - 30-х років XX століття про окреслення регіональними освітянами ролі батьків доводить, що незважаючи на певні прогалини у виховному процесі дітей, все ж протягом історичного часу педагогічні погляди не втратили своєї значущості, актуальності та продуктивності. Цілком закономірно, що сучасний стан розвитку людської цивілізації висуває все нові й нові вимоги до ролі батьків у системі виховання дітей, рівня їх педагогічної культури, оскільки цей процес не може бути стереотипним для всіх часів. Однак, в умовах інтегрування України в європейський освітній простір, необхідно творчо використати найцінніші теоретичні здобутки й практичний доробок відомих і маловідомих педагогів Закарпаття в царині сімейного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борухъ Ілля. Мати / Ілля Борухъ // Місяцесловъ на 1907 годъ, иміющій дней 365 [сост. Августинъ Волошинъ]. – Унгварь : УНІО, 1906. – С. 55-57.
2. Волковський Д. Поняття родини / Діонісій Волковський // Горожанська наука для народних и горожанських школ. – Ужгород : УНІО, 1934. – С.5-9.
3. Волошин А. І. Педагогіка і дидактика [на правах рукопису] / Августин Іванович Волошин. – Ужгород : УНІО, 1935. – 80 с.
4. Гайдукевич Л. Добрі и злі свойства виховуючого: [одчит, прочитаний на родельской конференції гор. школи в Мукачеві]. Ч. 1 / Лавро Гайдукевич // Учитель. – 1927. – Р. VIII, №1. – С. 13-16.
5. Гайдукевич Л. Добрі и злі свойства виховуючого: [одчит, прочитаний на родельской конференції гор. школи в Мукачеві]. Ч. 2 / Лавро Гайдукевич // Учитель. – 1927. – Р. VIII, №2. – С. 63-66.
6. Гордієнко Г. Село Вишне Студене. Суспільно-господарський та культурно-побутовий образ верховинського села. Родина / Г. Гордієнко // Підкарпатська Русь. – 1936. – Р. XII-XIII. – С.41-53.
7. Духнович А. В. Добродітель превышает багатство: [игра в трех действиях] / Александр Васильевич Духнович. – Перемишль, 1850. - 106с.
8. Духнович А. В. Народная педагогія в пользу училищ и учителей сельских : ч. 1 / Александр Васильевич Духнович. – Львов, 1857. – 91с.
9. Збавитель А. Пріятель – помічник в воспитаніи народа / Алойсій Збавитель // Зоря. – 1929. – Р. IX, №7-9. – С.1-5.
10. Карабелешъ А. В. Семья и воспитаніе молодежи со взглядомъ на карпаторусскія обстоятельства. Ч.1 / Андрей Васильевич Карабелешъ // Народна школа. – 1935-36. – №5. – С.7-12.
11. Колесник М. Виховання перед початтям и народженням / Марко Колесник // Наша школа. – 1937. – Р. III, №10. – С. 7-9.
12. Підгірянка Марійка. Мати-страдниця: [кн.2] / Марійка Підгірянка. – Коломия : Б. в., 1996. – 128с.

13. Підгірянка Марійка. Ластівочка: [збірка літературних творів для початкового навчання]. Ч.1 / Марійка Підгірянка. – Ужгород : Накл. Робочої академії, 1925. – 25с.

14. Правила счастливой супружеской жизни // Земледільській календарь на годъ 1937. – Ужгород : Книгопечатня Юлія Фелдешія, 1936. – С.81-82.

15. Русска женщина // Русській земледільській календар на обыкновенный годъ 1922, іміющій 365 дней [сост. дрь Іосиф Калинскій]. – Ужгород : Книгопечатня Юлія Фелдешія, 1921. – С.150-156.

16. Якубянскій. Якъ треба годувати маленьких дітей? / Якубянскій // Місяцесловъ на 1917 обыкновенный годъ, іміющій дней 365 [сост. Августинъ Волошинъ]. – Унгварь : УНІО, 1916. – С. 15-34.

АНОТАЦІЯ

ВИЗНАЧАЛЬНА РОЛЬ БАТЬКІВ У СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ЗАКАРПАТТЯ (друга половина XIX – 30-ті роки XX століття)

У статті проведено аналіз педагогічного доробку Закарпаття (друга половина XIX – 30-ті роки XX століття) в аспекті сімейного виховання та визначення у ньому ролі батьків.

Ключові слова: сімейне виховання, батьки, батьківська любов, подружня вірність.

АННОТАЦИЯ

ОПРЕДЕЛЯЮЩАЯ РОЛЬ РОДИТЕЛЕЙ В СЕМЕЙНОМ ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ ЗАКАРПАТЪЯ (вторая половина XIX – 30-е годы XX века)

В статье проведён анализ педагогического наследия Закарпатья (вторая половина XIX – 30-е годы XX века) в аспекте семейного воспитания и определение в нём роли родителей.

Ключевые слова: семейное воспитание, родители, родительская любовь, супружеская верность.

THE SUMMARY

DETERMINING ROLE OF PARENTS IN FAMILY EDUCATION OF CHILDREN IN TRANSCARPATHIA (second half XIX - 30th years of XX century)

In article the analysis of pedagogical heritage in Transcarpathia (second half XIX - 30th years of XX century) in aspect of family education and definition in him a role of parents is lead.

Key words: family education, parents, parental love, matrimonial fidelity.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Петрус Маріанна Василівна

Викладач кафедри педагогіки і методики початкового навчання Мукачівського державного університету, аспірант кафедри педагогіки і психології Ужгородського національного університету

Тема дисертаційного дослідження: «Проблеми сімейного виховання в українських родинах Закарпаття (друга половина XIX – 30-ті роки XX століття)»

Поштова адреса: вул. Росвигівська, буд. 18, кв. 48
м. Мукачево
Закарпатська обл.
89600

Електронна адреса: anna-mari_p@ukr.net

Контактні телефони: (03131) 5 27 31
(050) 2985 153

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>